

18 myter om Freud och vägen framåt

Billy Larsson

Lava förlag, 2022

Adjö till psykoterapeutiska skolbildningar och Freud

► Behöver vi påminnas om att de teorier om vad som orsakar psykiska störningar och hur de skall behandlas som lanserades av Sigmund Freud var felaktiga och irrelevanta för dagens psykologer och psykiatrer? Billy Larsson anser det. Larsson är legitimerad psykolog, filosofie doktor i psykologi och lärare på Psykologiska Institutionen vid Göteborgs universitet. I sin nyutkomna bok, *18 myter om Freud och vägen framåt*, går Larsson systematiskt igenom felaktiga föreställningar om Freuds lära som han hävdar lever kvar framför allt på psykologutbildningen men också i bredare kulturkretsar. Han menar att en mer nykter och sammansatt syn på Freud är nödvändig för att frigöra oss från ett intellektuellt arv som hindrar utveckling av psykoterapi.

Larsson har skrivit en 566 sidor tjock bok som är späckad med referenser. Larsson är väl bevandrad i såväl Freuds egna verk och biografier som den Freudkritiska litteraturen. Han granskar kritiskt och utförligt föreställningar — eller myter som Larsson kallar dem — som lever kvar och som vi måste göra upp med för att bättre kunna hjälpa våra patienter.

Larssons **Myt #1** är att Freud var en originell tänkare genom att han kopplade samman barnets sexuella utveckling med symptom som visar sig i vuxenlivet. En svensk röst för denna föreställning är Clarence Crafoord som skrev att Freud var den förste som resonerade om barns sexualitet och ”återupptäckte barndomen”. Larsson skriver att det visserligen finns originella inslag hos Freud men att de begrepp han använde cirkulerade i hans samtid hos läkare och tänkare som Krafft-Ebing, Dostojevskij, Ibsen och Nietzsche: det sexuella temat, drömtydning, utforskandet av det omedvetna och ”demaskering” som ett sätt att söka underliggande sanningar genom att avslöja självbedrägeri. Konkreta exempel är att Wilhelm Neumann redan 1859 föreställde sig att frustrerade drifter som inte kunde uttryckas medvetet kunde leda till ångest och att Moritz Benedikt 1868 menade att hysteri utvecklades efter sexuella trauman och tadvade psykoterapi. Det som däremot faktiskt var originellt hos Freud har övergivits av samtiden, som att barn är sexuellt attraherade till föräldern av motsatt kön och att denna konflikt ligger till grund för alla neuroser. Även tanken att kvinnor lider

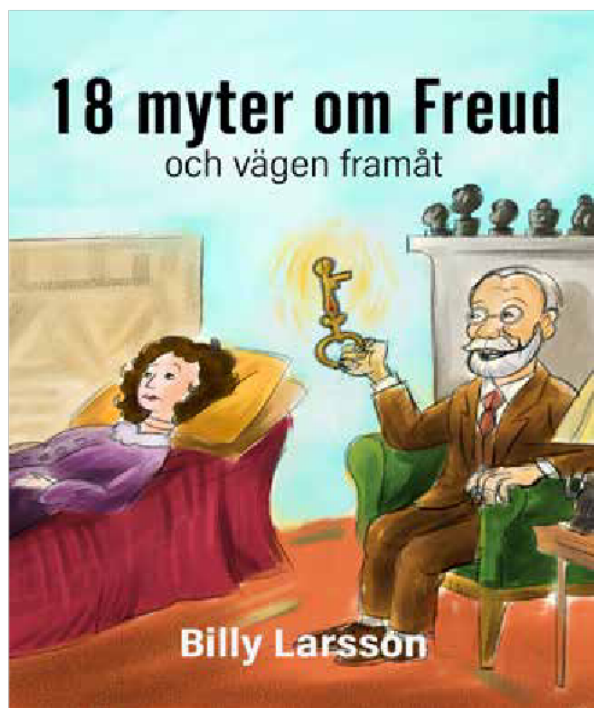
av att de fötts ”kasttrade” och har stark önskan om en penis menar Larsson onekligen är originellt, men samtidigt inget som en modern psykoanalytiker lägger vikt vid.

Myt #2 är att Freud blev illa behandlad av sin samtid. Detta menar Larsson är en myt som Freud själv givit upphov till, men som det inte finns stöd för. Larsson menar i stället att samtiden levererade kunnig och relevant kritik som alla forskare får räkna med att möta. ”Det var inte samtiden som underskattade Freud, det var Freud som överskattade sig själv.” skriver Larsson.

Myt #7 är att teorin om oedipuskomplexet bygger på observationer av barn. Larsson frågar retoriskt: ”Har flickor i åldern tre till fem år som går i barnanalys berättat för sina terapeuter att de känner sig underlägsna pojkar, och därför vill skaffa en pojkbäbis med sin pappa så att de kan få en penis? /.../ Har pojkar i den åldern berättat för sina terapeuter att när de rör vid sin penis så vill de göra något med penisen tillsammans med sin mamma?”. Larssons slutsats är att Freuds påstående att hans teorier om barn grundar sig på direkta iakttagelser av barn är falsk. I avsaknad av empiriskt stöd för sina teorier använder Freud retorik och önsketänkande för att övertyga läsaren.

Myt #8 är att Freud var en god lyssnare, en föreställning som uttryckts bland annat av Anna Kåver som skrev att ”Freud var en briljant lyssnare och klinisk observatör...”. Larsson menar i stället att Freud systematiskt avfärdade observationer och möjliga förklaringar som stod i strid med hans egna teorier. Larsson menar även att detta kan förklara varför Freud misslyckades som behandlare (**Myt #10** är att Freud var en framgångsrik behandlare).

Myt #14 är kanske den allvarligaste: att Freud var en sanningsökande person. Larsson levererar en rad exempel på direkta osanningar, från beskrivningen av hur morfinmissbruk framgångsrikt kan behandlas med kokain till hur hysteri botades med katharsis. Larsson konstaterar lakoniskt att ”Freud långt ifrån var en förebild, men inte heller en moralisk katastrof i stil med Jacques Lacan.”

Den 18:e myten är att Freuds teorier är värdefulla för att förstå konstnärliga verk och här vänder sig Larsson till läsare utanför psykologin och psykiatrin. Ebba Witt-Brattström skrev sin avhandling på en psykoanalytisk analys av Moa Martinssons bok *Mor gifter sig*, vilket Larsson menar var en förlösad ansträngning. Eftersom Freuds teorier om barn är missvisande kan de varken fungera för att förstå verkliga eller påhittade gestalter. Snarare än att öka förståelsen för konstnärliga verk riskerar man fastna i spekulationer och schablonförklaringar. Larsson avråder starkt från att anlägga Freudianska teorier i tolkningen av konstnärliga verk.

Efter denna sågning av Freud ställer sig Larsson den relevanta frågan hur någon som tänkt så märkligt "ändå blivit så populär och inflytelserik?". Larssons svar är att Freud för det första skrev om fenomen vi sällan pratar om, det vill säga de teman Freud avhandlar är suggestiva och fångslande. Freud var dessutom retoriskt skicklig och har betraktats som en betydande skönlitterär författare. Även Freudkritiska personer medger att Freud avhandlar viktiga frågor om motivation, känslor och varför vi agerar som vi gör. Freud ger förklaringar — om än missvisande — till många fenomen som ger oss tillfredsställelse. Freud har också själv skapat sin egen hjälteberättelse om den sanningssökande forskaren som utstår omgivningens ringaktning, men som med mod och envishet kämpar på och får rätt till sist. Med Larssons ord säger Freud: "Jag är en ödmjuk person, men utan att förhåva mig vill jag påstå att jag nog är psykologins motsvarighet till astronomins Kopernikus och biologins Charles Dar-

win." Larsson konstaterar dock att Freud i ett längre perspektiv inte kommer att ses som en vetenskapsman utan "mer någon som arbetade på en hjälteberättelse om sig själv men förklädd till forskare, med inslag av kloka tankar här och var".

I bokens avslutande kapitel formulerar Larsson tankar kring hur vi bör tänka framåt när vi lämnat Freud bakom oss. Larsson vänder sig emot dagens uppdelning av psykiaterområdet i olika skolor: psykodynamisk terapi, humanistiskt-upplevelsebaserad terapi och kognitiv beteendeterapi – som under sig samlar än fler specifika terapiformer. Larsson vill i stället se en enhetlig psykiatervetenskap som utbildar behandlare i evidensbaserad psykologisk praktik. Han vill se en uppdelning av psykiaterer som mer liknar läkares sätt att organisera sig. Dels terapeuter med generell inriktning som behandlar lättare tillstånd, dels specialiserade terapeuter som tar sig an svårare tillstånd som psykosjukdomar och personlighetsyndrom. Det vill säga psykiatererna skall utbilda sig utifrån patientens problem, inte utifrån en viss skolbildning. För att detta skall bli möjligt krävs begrepp som är teorineutrala. Och att utbildningen utgår från vad som faktiskt fungerar, det vill säga evidens.

Även om Larssons exempel och underskrivade kommentarer är dråpliga och ofta underhållande är detta framför allt en akademisk bok. Varje påstående är underbyggt med referenser och akademiskt resonerande. Jag rekommenderar den till envar som förbryllats av att Freuds teorier har kunnat få så stort genomslag. Boken är självklar som referenslitteratur på psykiatrilinjen, men vore också värdefull för blivande psykiatrer på den obligatoriska psykiaterutbildningen. Och bör stämma till eftertanke hos de litteraturvetare, konstkritiker och andra humanister som alltför analyserar och tolkar konstnärliga verk mot en freudiansk referensram.

Mikael Landén

*Sektionen för psykiatri och neurokemi
Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet*

Mikael.landen@neuro.gu.se